

Seleucia

Sayı VII - 2017

Olba Kazısı Serisi

Seleucia VII

Olba Kazısı Serisi

Seleucia editörler kurulu, destekleri için Mersin Bölge Sulama Kooperatifleri Birliđi Başkanı Ersin Akdoğan'a şükranlarını sunar.

The Editorial Board of *Seleucia* expresses their gratitude for the support of the President of the Irrigation Cooperatives' Union of Mersin Region, Mr. Ersin Akdoğan.

Seleucia VII

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Nisan - Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. *Seleucia* Dergisi, Sayı VI - 2016'dan itibaren ULAKBİM'de taranmaktadır. Yollanan alışmalar, giriş sayfalarında belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Nisan - Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, 7. sayfada belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı VI - 2016'dan itibaren ULAKBİM'de taranmaktadır.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Murat Özyıldırım
Tuna Akçay

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Aygül Süel
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Sedef Çokay-Keççe
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Hacer Sibel Ünalın
Yrd. Doç. Dr. Figen Çevirici-Coşkun
Yrd. Doç. Dr. Merih Ereğ
Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan
Yrd. Doç. Dr. Fikret Özbay
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat Özgen
Yrd. Doç. Dr. Muammer Ulutürk
Öğr. Gör. Dr. Tuna Akçay
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia
Olba Kazısı Serisi VII
Sayı: 7

ISSN: 2148-4120

Kapak Tasarım

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Okt. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33343,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E – posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Adres

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 52
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02
www.homerbooks.com
e-mail: homer@homerbooks.com

Baskı

Dijital Düşler Basım San. Ve Tic. A.Ş.
Nato Cad.Çınarlı Sok. No: 17
34418 Seyrantepe/Kağıthane
0212 279 64 44
Sertifika No: 12922

Dağıtım

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 52
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02

Seleucia | Sayı 7 | Nisan - Mayıs 2017

Olympos Kazılarında Bulunan Aydınlatma Gereçleri

Lighting Devices from Olympos Excavation

B. Yelda Olcay Uçkan - Muradiye Öztaşkın

11

Arkeolojik Kazılar Işığında Olba Tiyatrosu: Ön Sonuçlar

The Preliminary Results on the Olba Theater in the Light of Archaeological Excavations

Emel Erten - Deniz Kaplan

29

Olba Manastırı Kuzey Kilisesi'nden (Diakonikon) Bizans Dönemi *Opus Sectile* Taban Döşemesi

The Opus Sectile Floor of the Diaconikon of the Northern Church - Monastery of Olba

Murat Özyıldırım - Yavuz Yeğın

47

Olba'da Bulunan Sikkeler Işığında Kentin Erken Yerleşim Tarihi

The Early History of Olba in the Light of Coin Finds

Tuna Akçay

69

Olba Tiyatro Kazısı Cam Kadeh Buluntuları

Glass Goblet Finds from Olba Theater Excavations

Emel Erten - Emine Akkuş Koçak

89

Olba Kazısı'nda Ele Geçen Hellenistik Dönem'e Ait Bir Sepet Kulplu Amphora Parçası

Hellenistic Basket Handled Amphora Fragment from Olba Excavations

Erkan Alkaç

113

Sikke Buluntuları Bağlamında Olba'da II. Constantius Dönemi

Olba During the Reign of Constantius II in the Context of Coin Finds

Emel Erten

129

Klazomenai Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazılarında Ele Geçen Oturan

Çıplak Genç Kız Figürinleri

Sedantary Naked Young Female Figurines

Optained From The Excavations In The North Slope of Klazomenai Karantina Island

Aslıhan Özbay

147

Karabel Asarcık'taki Sion Manastırı Mezar Odası ve Bizans Lahitleri

The Burial Chamber and Early Byzantine Sarcophagi in the Sion Monastery at Karabel Asarcık

Bülent İşler

161

Mimari Plastik Veriler Işığında Erken Bizans Döneminde Side'de Sütunlu

Caddelerin Onarımı

The Repairs of the Early Byzantine Colonnaded Streets of Side in the Light of Architectural

Decoration Finds

Şener Yıldırım

187

Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazıları Stratigrafik Değerlendirmesi ve Hellenistik Dönem Pişmiş Toprak Figürinler

Klazomenai Karantina Island North Slope Excavation Stratigraphy and The Terracotta Figurines Of The Hellenistic Period

Fikret Özbay - Aslıhan Özbay

207

Erken Hıristiyanlık Döneminde Zephyrion/Zephyrium

Zephyrion/Zephyrium in Early Christian Period

Murat Özyıldırım - Muzaffer Yılmaz

225

Erken Hıristiyan Literatüründe Yahudiler ve Anti-Semitizm

Jews And Anti-Semitism in Early Christian Literature

Ulaş Töre Sivrioğlu

235

Zeus Labraundos Kutsal Alanı Su Kompleksi Kazıları Cam Buluntuları

Glass Finds from Water Complex in the Sanctuary of Zeus Labraundos

Ömür Dünya Çakmaklı

279

Tripolis'teki 6 No.lu Kaya Mezarı

Rock-cut Tomb Number 6 in Tripolis

Sabri Arıcı - AYTEKİN ERDOĞAN

297

Seyitömer Höyük Hellenistik Dönem

Balık Tabakları

Hellenistic Fish Plates from Seyitömer Höyük

Figen Çevirici Coşkun

325

Aşağı Salat Höyüğü'nden Cam At

Rhytonu

A Glass Horse Rhyton From Aşağı Salat Höyük

S. Yücel Şenyurt - Emel Erten - İLKAY AKLAN

345

Kuva-yi Milliye Müzesi'nden Bir Grup

Gümüş Venedik Sikkesi

A Group Of Silver Venetian Coins From The

Kuva-yi Milliye Museum

Ceren Ünal

363

Direkli Mağarası Epi-paleolitik Dönem

Yaşamsal Alan Düzenlemeleri Üzerine Bir

Değerlendirme

An Assessment on The Arrangement of The

Living Areas in the Epi-paleolithic Period of

Direkli Cave

Cevdet Merih Erek

377

Orta Aras Havzası'nda Bir Orta Tunç Çağı

Kalesi: Çalgüney

A Middle Bronze Age Castle in Middle Aras

Basin: Çalgüney

Ayhan Yardımcıel - Emine Gizlenci

397

Olba Akropolisi Kuzey Kule Kazısından

Ele Geçen Karbonize Ahşap Malzemenin

Anatomik Analizi

Anatomical Analysis of Carbonized Wood

Material Obtained from Olba Acropolis North

Tower Excavation

Barbaros Yaman - Ali Akın Akyol - Emel Erten

411

Olba Kazısı Tiyatro Seramik Buluntuları

Arkeometrik Çalışmaları

The Archaeometric Research on the Pottery Finds from the Theater at Olba

Ali Akın Akyol - Safiye Aydın

421

Kitap Tanıtımı

Book Review

Ömer Özyiğit'e Armağan – Studies in

Honour of Ömer Özyiğit

Emel Erten

439

Kudüs: Bir Şehrin Biyografisi

Murat Özyıldırım

447

PRAEFATIO

Editörler kurulu olarak *Seleucia*'nın yedinci sayısını (2017) sizlere sunmaktan mutluluk duymaktayız. Ayrıca, dergimizin TÜBİTAK'a bağlı ULAKBİM tarafından TR indeksinde bilimsel dergi olarak 6. sayısından (2016) başlayarak taranmaya hak kazanmış olması hepimiz için gurur kaynağı olmuştur. Bu başarıyı yazarlarımıza, dostlarımıza, Homer Kitabevi'nin katkılarına ve aynı zamanda Olba kazı ekibine borçluyuz.

Geniş bir zaman dilimine ait malzeme ve sonuçları içeren *Seleucia*'nın bu yılki yedinci sayısını da beğeneceğinizi ümit etmekteyiz. Alışlageldiği gibi, bu sayıda da Olba kazılarına ait malzemenin de tanıtıldığı birçok makale yer almaktadır.

Seleucia'nın yedinci yılında yayın hayatını sürdürmesinde katkıları olan yazarlarımıza, okuyucularımıza, bizi destekleyen dostlarımıza, Homer Kitabevi'ne ve değerli sahibi Ayşen Boylu ve dergimizin yayına hazırlanmasında sabır ve özveriyle çalışan Sinan Turan'a teşekkürlerimizi sunarız.

Editörler:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

PREFACE

The editorial board is glad to present the seventh issue (2017) of *Seleucia* and proud to announce that our journal was recognized by ULAKBİM of the Scientific and Technological Research Council of Turkey (TÜBİTAK) as a TR Index Scientific Journal starting from the sixth issue (2016). We owe this success to our contributors, friends and Homer Books as well as the archaeological excavation team of Olba.

We hope you would be interested in and enjoy the seventh issue of *Seleucia* containing articles presenting material and results from a large scope of time. As usual, in this issue you will find a number of articles that will present the material from Olba excavations.

We wish to express our gratitude for our contributors, friends and Homer Books and its owner Ayşen Boylu and Sinan Turan for their patient and considerate manner during the preparation of our journal.

Editors:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. *Seleucia*, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlır.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto, baş harfleri büyük harf, metin 10 punto, dipnot ve kaynakça 9 punto ile yazılmalıdır. Çalışmada ara başlık varsa, bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında 9 punto olarak ve en az iki yüz sözcük ile yazılmalıdır. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır.
Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. *Seleucia* features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the name of the article, should be of size 9 points and the minimum word count is 200 words. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows:
Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given.

Erken Hıristiyanlık Döneminde Zephyrion/Zephyrium

Murat Özyıldırım - Muzaffer Yılmaz*

Öz

Cilicia Bölgesi'nde, Eski Çağ yazılı kaynaklarından, sikkelerden ve yazıtlardan adını bildiğimiz bazı kentlerin yerleri hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bunlar arasında yer alan Zephyrion (Zephyrium), Eski Çağ yazılı kaynaklarına göre MÖ 5. yy ile MS 7. yy arasında varlık gösterir. Bu çalışmanın konusunu kentin Erken Hıristiyanlık Dönemi'ndeki durumu oluşturmaktadır.

Anahtar sözcükler: Zephyrion, Zephyrium, Konsil, Cilicia, Dulas.

Zephyrion/Zephyrium in Early Christian Period

Abstract

Some settlements in Cilicia known to us through the numismatic and epigraphic evidence still remain vague. Among them Zephyrion/Zephyrium is a town mentioned in ancient sources between the long period of time starting from the 5th century BC until the AD 7th century. The objective of this article is to evaluate the Early Christian Period of the town.

Keywords: Zephyrion, Zephyrium, Council, Cilicia, Dulas.

Cilicia kentlerinden biri olan Zephyrium (Yun. Zephyrion) üzerine son yıllarda araştırma ve bilimsel yayınlar yapılmaktadır¹. Çağdaş

* Okt. Murat Özyıldırım (MA), Mersin Üniversitesi, Fen – Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Mersin. E – Posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr.

Arkeolog Muzaffer Yılmaz (MA), E – Posta: mzfrylmz33@gmail.com

1 Zephyrium kenti hakkında ayrıntılı bilgilerin yer aldığı çalışma için bkz.; Durukan 2015, 13-46; Mersin Ü Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi, Prof. Dr. Murat Durukan'ın danışman-
Seleucia, Sayı 7 (2017): 225-233.

çalışmalar, genel olarak Mersin'in Zephyrium üzerinde kurulduğunu kabul eder².

Hıristiyanlık, Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde bulunan Cilicia'da, 1. yüzyıldan itibaren halk arasında hızla yayılım göstermektedir³. Hıristiyanlığın yayılım gösterdiği kentlerden birisi de Zephyrium'dur. Yazılı kaynaklar, kentte Hıristiyan bir din şehidinin adından söz etmektedir. Kilise din şehitlerine ait bazı listelerde adı "Tatian Dulas" olarak geçen şehidin gerçek adı Tatian'dır, Dulas adı sonradan verilmişse de yaygın kullanımla "Aziz Dulas" olarak kaynaklarda yer almaktadır⁴. Hıristiyan azizlerin geniş kapsamlı olarak listelendiği *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitinae*'de Zephyriumlu Aziz Dulas'la ilgili kısa bilgiler bulunmaktadır; "...*Saygın, martyr Aziz Dulas, gündüz vakti sorgulanıyordu. O, Cilicia Eyaleti'nin Zephyrium'daki praetoriumdaydı. Yönetici / Vali Maximus'a karşı gelip, Hz. İsa'ya bağlılığından dolayı sopalarla dövülerek, kırbaçlanıyordu...*"⁵. Dulas'ın, Hz. İsa'ya olan inancından dolayı Zephyrium'un yöneticisi olan Maximus'a karşı geldiği ve bundan dolayı kentin *praetorium*unda işkenceye uğradığı, metinde belirtilmektedir⁶. Burada, kentin yöneticisi olarak Maximus adında birinin yer alması önemlidir çünkü bugüne kadar yapılan çalışmalarda kente ait sadece dört adet piskopos ve bir adet azizin adları tespit edilebilmiştir.

İmparator Diocletianus (284 - 305) döneminde çeşitli *edictumlar*⁷ çıkarılmak suretiyle Hıristiyanlara karşı yürütülen Büyük Takibat (303-313) sırasında binlerce Hıristiyan'ın işkence gördüğü ya da öldürüldüğü bilinmektedir⁸. Zephyriumlu Aziz Dulas, İmparator Diocletianus döneminde Zephyrium'un adı bilinen ilk din şehidi olur⁹. Aziz Dulas'ın şehit edilme tarihi kesin olmamakla birlikte 300 yılı önerilmektedir¹⁰ ve 15 Haziran, Katolik Kilisesi tarafından azizin şehit edildiği gün olarak

lığında Muzaffer Yılmaz (MA) tarafından "Zephyrion (Mersin)" başlıklı Yüksek Lisans Tezi tamamlanmıştır.

2 Heberdey - Wilhelm 1896, 2; Hild - Hellenkemper 1990, 185, 464; Sayar 2004, 11; Durugönül 2004, 27; Durukan 2015, 20-21.

3 Hıristiyanlığın bu dönemde Kilikia'da yayılım göstermesinde Tarsuslu Paulus'un ve Azize Thecla'nın bölgede yaptığı çalışmalar etkili olmuştur; Özyıldırım 2005, 201.

4 Aziz Dulas için bkz.; Monks of Ramsgate 1921.

5 Delehaye 1831, 750; Yunanca çeviri için Kl. Filolog Sevim Ayteş Canevello'ya (MA) teşekkür ederiz.

6 Delehaye 1831, 750.

7 Latince, edictum, -i (n.): ilan, bildiri, tebliğ, *praetor*un resmi duyurusu anlamındadır.

8 Ertekin 2011, 91-110.

9 Hild - Hellenkemper 1990, 464; Schnabel 2002, 1021.

10 Monks of Ramsgate, 1921.

kabul edilmektedir. Bu dönem, Kilise tarihçilerinin en çok aziz ve azize ismi kaydettikleri dönemdir ve dolayısıyla Aziz Dulas'ın da bu dönemde şehitler arasında yer alması olağandır.

Aziz Dulas haricinde konsillerin toplanmaya başladığı döneme kadar Zephyrium'un Hıristiyanlıkla ilişkisine dair bilgi, kaynaklarda veya arkeolojik eserlerde görülmemektedir. Nicaea Konsili (325) sonrasında kiliseler arasındaki hiyerarşi belirlenir ve buna göre Roma, Antiochia ad Orontem (Antakya), Alexandria (İskenderiye) ve Kudüs birer merkez Kilise olur. Coğrafi bölgelerde büyük Hıristiyan nüfusa sahip olan kentler, söz konusu Kiliselere bağlı birer başpiskoposluk haline gelir¹¹. Böylece Cilicia'da Seleucia ad Calycadnum (Silifke) ve Tarsus, başpiskoposluk merkezi olur ve Antiochia ad Orontem Kilisesi'ne doğrudan bağlanırlar¹². Bu iki başpiskoposluğun altında da yine Hıristiyan nüfusun bulunduğu Cilicia'nın bazı kentleri, piskoposluk merkezleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Kentlerin piskoposluk merkezleri olmaları birbirinden farklı dönemlerdedir. Bunun nedenleri; söz konusu yerleşimlerde yaşayan Hıristiyan sayısının çok olup olmaması ve kentin patrikhaneler tarafından piskoposluk merkezi yapılıp yapılmamasıyla ilgilidir. Zephyrium'un Erken Hıristiyanlık Dönemi'ndeki yerine dair bilgiler oldukça az olduğundan, piskoposların kim oldukları ve hangi dinsel tartışmalarda yer aldıkları, kentin etkinliğini anlamak açısından oldukça önemlidir.

Lequien'in kilise piskoposlarının bölgelere göre listesini verdiği Latince eseri, Zephyrium'un konsillerdeki temsili konusunda ana kaynaklardan birini oluşturmaktadır. Bir din şehidine sahip olması bakımından önem taşıyan Zephyrium'un adı, Tarsus Başpiskoposluğu'na bağlı bir piskoposluk merkezi olarak yazılı kaynaklarda ilk kez 4. yüzyılda görülür¹³. Basit bir piramidal oluşum düşünülürse, hiyerarşik kilise yapılanması daha kolay anlaşılabilir; tepede, en geniş yetkiye sahip Antiochia ad Orontem Kilisesi, buraya bağlı Tarsus Başpiskoposluğu ve başpiskoposluğa bağlı Zephyrium Piskoposluğu bulunur.

Zephyrium, konsiller içinde ilk kez 381 yılında toplanan I. Constantinopolis Konsili'nde Cilicia kentleri arasında yer alır ve kent, bu konsilde Piskopos Aeriüs tarafından temsil edilir¹⁴. Söz konusu konsil,

11 Kaçar 2002, 13; Özyıldırım 2005, 206.

12 Özyıldırım 2005a, 60.

13 Özyıldırım 2005a, 60-61.

14 Lequien 1740, 883-884; Hild - Hellenkemper 1990, 464; Kaçar 2003, 126; Özyıldırım 2005a, 61.

kentin ilk kez temsil edildiği konsil olarak önemlidir ve kent temsilcisi Piskopos Aerius, aynı zamanda Zephyrium'un bilinen ilk piskoposunun adıdır. I. Constantinopolis Konsili'nde Zephyrium'la birlikte başka Cilicia kentlerinin adları da ilk kez katılımcı kentleri gösteren listelerde yer almaktadır¹⁵. Bütün Kiliseler tarafından kabul edilen Yedi Evrensel Konsil'den¹⁶ biri olan I. Constantinopolis Konsili'nde Zephyrium'un da temsil edilmesi, kentte Hıristiyan bir cemaatin varlığını ve Cilicia kentleri içindeki önemini göstermektedir.

Erken Hıristiyanlık Dönemi'ndeki *kbristoloji* tartışmalarından Zephyrium da etkilenir. Bilindiği gibi 431 yılında toplanan Ephesus Konsili'nde Antiochia ad Orontem Patriği Ioannes'in Alexandria Patriği Cyrillus'a karşı desteklediği Constantinopolis Patriği Nestorius, aforoz edilir¹⁷. Ardından 433 yılında İmparator II. Theodosius (408 – 450) Nestorius'u patriklikten alır¹⁸. Bu dönemde Zephyrium Piskoposu Zenobius'tur¹⁹. Günümüze ulaşan yazılı metinlerden Zenobius'un Nestorius taraftarı olduğu hatta bu yüzden sürgüne de gittiği anlaşılmaktadır. Kaldı ki kendisi hakkında en çok bilgi sahibi olunan Zephyrium piskoposu da yine Zenobius'tur. Zenobius'un dinsel tartışmalara ilişkin bazı mektuplarının –çok kısa da olsa- içeriği veya piskoposlar tarafından yazılan mektuplarda adının yer aldığı bilinmektedir. Lequien'in bu konudaki aktarımlarında “...*Zephyrium Piskoposu Zenobius'un, Mopsuestia Piskoposu Meletius'u yurttaşlıktan, Antiochia ad Orontem Piskoposu Ioannes'in buyruğuyla mı kovmuş olduğunu* (Syria'daki) *Hieropolis* (Piskoposu) *Alexander'e sorduğu bir mektubu vardır: elbette Ironeus'un Tragoedia'sında aynı Zenobius hakkında* (bilgiler) *bulunur...*”²⁰.

Karmaşık dinsel tartışmaların ardından İmparator II. Theodosius, bir emirname ile 433 yılı başında Nestorius'un oluşturduğu taraftarı piskoposların bu itikadı bırakmamaları halinde görevlerinden alınacağını duyurur²¹. Yazılı kaynaklar, işte tam bu dönemde Nestorius yandaşı

15 Özyıldırım 2005a, 61.

16 Yedi Evrensel Konsil: Nicaea Konsili - 325, Constantinopolis Konsili - 381, Ephesus Konsili - 431, Chalcedon Konsili - 451, II. Constantinopolis Konsili - 553, III. Constantinopolis Konsili - 680/681, II. Nicaea Konsili - 787; Özyıldırım 2006, 112-113.

17 Ephesus Konsili'nden sonra Ortodoks inanç dışında sayılan (=aforoz edilen) Nestorius'un yandaşları, özellikle Syria ve Asia minor'un doğusunda etkinliklerine devam ederek bugün de varlığını sürdüren Nasturi mezhebinin ortaya çıkmasına neden olurlar; Özyıldırım 2005a, 62.

18 Chapman 1911.

19 Özyıldırım 2005a, 62.

20 Lequien 1740, 883-884.

21 Çelik 1996, 166-167.

olan Zephyrium Piskoposu Zenobius'un kilisesini terk ettiğini ardından sürgüne yollandığını belirtmektedir²². Lequien, Ironeus'un *Traogedia* adlı eserinde Zenobius hakkında yazılanlara yer vermektedir; "... (Zenobius) kendi rızasıyla, (Zephyrium) Kilisesini her nasılsa yüzüstü bıraktı; bundan sonra da pek tabii Tiberias'a (Taberiye – Filistin) sürgüne gönderildi...". Öte yandan Zenobius'un ismi, imparatorlara Nestorius ve Cyrillus arasındaki kavganın bitirilmesine dair yazılan mektuplarda da yer almaktadır. Lequien; "... Doğu ve Alexandria Kiliselerinin arasında barışı isteyen Birinci (Ovalık) Cilicia kentlerinin piskoposlarının İmparatorlar; Theodosius ve Valentinianus'a (yazdığı) mektubu (imzalayan) isimler arasında Zenobius'un da adı yer alır..."²³.

Zephyrium'un temsilci göndererek katıldığı bir başka konsil, 451 yılında toplanan ve Piskopos Hypatius tarafından temsil edildiği Chalcedon Konsili'dir²⁴. Lequien; "... Chalcedon Konsili'ne katılan Latin Piskoposlarının içinde, aynı konsilin birçok buyruklarına Birinci (Ovalık) Cilicia'nın rahipleri arasında ve birçok yıllar sonra kendi eyaletinin synodununun İmparator Leo'ya (yolladığı) altı mektubuna imza atan Zephyrium (Piskoposu) Hypatius vardı..." diyerek Hypatius'un konsilde yer aldığını ayrıca imparatora yazılan mektuplarda adının bulunduğunu yazmaktadır.

Zephyrium'un adının geçtiği son konsil olarak II. Iustinianus (685-695 ve 705-711) döneminde 692 yılında Constantinopolis'te imparatorluk sarayının kubbeli salonunda toplanan Trullo Konsili²⁵, kaynaklarda geçmektedir. Bu konsilde Zephyrium temsilcisi Piskopos Petrus'tur ve "... Birinci (Ovalık) Cilicia Eyaleti'nin Zephyrium kentinin değersiz²⁶ Piskoposu Petrus..."²⁷ şeklinde konsilin kabul edilen kararlarının altına imzasını atar.

Bölgede 6. yüzyılda meydana gelen ve Pompeiopolis kentini yerle bir eden depremlerin, komşu kent Zephyrium'u da etkilemiş olması kaçınılmazdır. Buna, aynı yüzyılda bölgeyi kasıp kavuran veba salgını²⁸ da eklendiğinde 6. yüzyılın Zephyrium için felaketler yüzyılı olduğu

22 Lequien 1740, 883-884; Hild – Hellenkemper 1990, 464.

23 Lequien 1740, 883-884; Özyıldırım 2005a, 62.

24 Lequien 1740, 883-884; Krumbacher 1925, 77; Price - Gaddis 2005, 1/125.

25 Doğu Ortodoks Kilisesi tarafından VI. Evrensel Konsil olarak tanınan Trullo Konsili, Roma Katolik Kilisesi tarafından tanınmamıştır; Özyıldırım 2006, 113.

26 Zephyrium Piskoposu Petrus, alçakgönüllülük yaparak adının önüne "değersiz" sıfatı eklemektedir.

27 Lequien 1740, 883-884.

28 Mısır'da 541 yılında ortaya çıkan bu hastalık, hızla yayılım göstererek Cilicia'da da etkili olmuş ve kayıtlara "Iustinianus Dönemi Vebası" olarak geçmiştir; Erten 2014, 60-61.

düşünülebilir. Ancak kent, bu olumsuzluklara karşın, hemen sonraki yüzyılda 692 yılında toplanan Trullo Konsili'nde –eldeki bilgilere göre– son kez temsil edilmektedir.

Cilicia Bölgesi'nde 7. yüzyılın ilk yarısından itibaren Sasani ve Arap akınları başlamaktadır. Sasanilerin 613 yılında bu bölgede kurmuş olduğu egemenliğin Heracleus'un (610-641) Ninive'de 627 yılında kazandığı zaferle sona erdiği anlaşılmaktadır²⁹. Sasani tehlikesinin ortadan kalkmasından sonra bölgede Arap akınları görülmeye başlar. Bu durumun ortaya çıkmasında, Sasanilere karşı başarı kazanan Heracleus'un 636 yılında Araplara karşı yapılan Yermük Savaşı'nı kaybetmesi etkilidir³⁰. Arapların Suriye ve Filistin bölgesine egemen olması, Cilicia'ya düzenlenecek akınları kolaylaştırır. Ebu Ubeyd komutasında Araplar, 639 yılında Tarsus ve hatta Pompeiopolis'e kadar gelir³¹. Söz konusu tarih, aynı bölgede bulunan Zephyrium'un da ilk kez Müslüman Arap egemenliğine girdiği yıl olmalıdır.

Cilicia'da Müslüman Arapların etkinliği, 647 yılından sonra artar ve birçok kent Arap egemenliğine girer³². Buna karşın Arap egemenliğinin Zephyrium'un Hıristiyanlıkla ilgili konsillere katılımına –en azından başlangıçta– etki etmediği, kentin 692 yılındaki Trullo Konsili'ne katılmasından anlaşılmaktadır. Ancak bu durum, Arapların Cilicia'da 700 yılından itibaren güçlerini arttırmalarıyla son bulmuş olmalıdır³³. Bu tarihten sonra Zephyrium'un konsillere temsilci gönderdiğine dair yazılı kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır.

29 Ostrogorsky 1981, 96; Ünal - Girginer 2007, 278; Erten, 2014, 62.

30 Ostrogorsky 1981, 103; Hild – Hellenkemper 1990, 43; Ünal – Girginer 2007, 280; Gregory 2008, 165; Erten 2014, 62-63.

31 Gökhan 2012, 40; Ulutaş 2015, 16.

32 Bu dönemde Kıbrıs, Elaiussa Sebaste (Ayaş), Seleucia ad Calycadnum (Silifke) ve Tarsus, Araplar tarafından alınmıştır; Ulutaş 2015, 16; Erten 2014, 63.

33 Ünal 2006, 85; Erten 2014, 63.

Kaynakça

Chapman 1911

Chapman, J., Nestorius and Nestorianism, *The Catholic Encyclopedia*.
10 Kasım 2015 tarihinde www.newadvent.org/cathen/10755a.htm.
adresinden alınmıştır.

Çelik 1996

Çelik, M., *Süryani Tarihi I*, Ayraç Yay., İstanbul.

Delehay 1831

Delehay, H., *Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris: Synaxarium
Ecclesiae Constantinopolitanae*, Brüksel.

Duruönül 2004

Durugönül, S., “Krallar, Rahipler ve Korsanlar: Başlangıcından Roma
Dönemi Sonuna Kadar Eski Çağ’da Mersin Bölgesi”, (Ed. F. Özdem),
Sırtı Dağ, Yüzü Deniz: Mersin, Yapı Kredi Yayınları, Mersin.

Durukan 2015

Durukan, M., *Mersin’den Tarsus’a Kilikia Kıyılarındaki Kayıp Kentler*,
Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul.

Ertekin 2011

Ertekin, E., “Roma Devletinin Hıristiyanlığı Ortadan Kaldırmaya
Yönelik Son Hamlesi: Büyük Takibat (303-311)”, *Seleucia ad Calycadnum
Dergisi I*, Mersin.

Erten 2014

Erten, E., “Arkeolojik Veriler ve Tarihsel Olaylar Işığında Olba’da
Yerleşimin Son Bulması”, *Seleucia Ad Calycadnum Dergisi IV*, Mersin.

Gregory 2008

Gregory, T. E., *Bizans Tarihi*, (Çev: E. Ermert), Yapı Kredi Yay., İstanbul.

Gökhan 2012

Gökhan, İ., “Harun Reşid ve Oğulları döneminde Tarsus (786-842)”,
(Eds. Y. Özdemir - A. Cerrahoğlu), 2. Tarsus Kent Sempozyumu
Bildiriler Kitabı, Mersin.

Heberdey – Wilhelm 1896

Heberdey, R., - Wilhelm, A., *Reisen in Kilikien*, Wien: Verlag der
Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Hild – Hellenkemper 1990

Hild, F., - Hellenkemper, H., *Kilikien und Isaurien. Tabula Imperii
Byzantini V*, Wien: Verlag Der Österreichischen Akademie Der
Wissenschaften.

Kaçar 2002

Kaçar, T., “Roma İmparatorluğun’da Kilise Konsillerinin Siyasallaşması: İznik Örneği”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, II/1, Eskişehir.

Kaçar 2003

Kaçar, T., “Kilikian Bishops and Fourth-Century Church Politics”, *Olba VIII (Özel Sayı)*, Mersin.

Krumbacher 1925

Krumbacher, K., *Byzantinische Zeitschrift*, Leipzig: Verlag und druck von B. G. Teubner.

Lequien 1740

Lequien, M., *Oriens Christianus, in quatuor patriarchatus digestus quo exhibentur ecclesiae patriarchae, caeterique praesules totius Orientis*, Paris: Ex Typographia Regia.

Monks of Ramsgate 1921

Monks of Ramsgate, Dulas, *Book of Saints*, 10 Ekim 2015 tarihinde catholicsaints.info/book-of-saints-dulas/ adresinden alınmıştır.

Ostrogorsky 1981

Ostrogorsky G., *Bizans Devleti Tarihi* (Çev. F. Işıltan), Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Özyıldırım 2005

Özyıldırım, M., “Corycus Piskoposluğu ve VI. Yüzyıla Kadar Kristoloji Tartışmaları”, *Olba XI*, Mersin.

Özyıldırım 2005a

Özyıldırım, M., “Erken Hıristiyanlık Dönemi Dinsel Tartışmaları ve Mersin Sınırları İçindeki Piskoposluk Merkezleri”, *Mersin Ü.*, Tarih İçinde Mersin Kolokyum II, Mersin.

Özyıldırım 2006

Özyıldırım, M., 359 Yılı Seleucia Konsili Kararlarının Çözümlemesi, (Dan. Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Price – Gaddis 2005

Price, M.- Gaddis, M., *The Acts of the Council of Chalcedon*, Liverpool: University Press.

Sayar 2004

Sayar, M. H., “Mersin’de Kayıp Kentler: Mersin’in Antikçağ Yerleşim Coğrafyası”, (Ed. F. Özdem), *Sırtı Dağ, Yüzü Deniz: Mersin*, Yapı Kredi Yayınları, Mersin.

Schnabel 2002

Schnabel, E.J., *Urchristliche Mission*, Wuppertal: Brockhaus.

Ulutaş 2015

Ulutaş, S., “Mersin ve Çevresinin Müslümanlaşma Süreci”, İnanca Yolculuk Mersin, Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Mersin.

Ünal 2006

Ünal, A., “Hitit İmparatorluğu’nun Yıkılışından Bizans Dönemi’nin Sonuna Kadar Adana ve Çukurova Tarihi”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 15, Sayı 3 (Arkeoloji Özel Sayısı), Adana.

Ünal – Girginer 2007

Ünal, A., - Girginer, K. S., *Kilikya-Çukurova İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemine Kadar Kilikya’da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji*, Homer Kitabevi ve Yayıncılık, İstanbul.

Yılmaz 2016

Yılmaz, M., Zephyrion (Mersin), (Dan. Prof. Dr. Murat Durukan, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin.

Seleucia | Sayı VII | Nisan - Mayıs 2017

Olympos Kazılarında Bulunan Aydınlatma Gereçleri B. Yelda Olcay Uçkan - Muradiye Öztaşkın	11	Erken Hıristiyan Literatüründe Yahudiler ve Anti- Semitizm Ulaş Töre Sivrioğlu	235
Arkeolojik Kazılar Işığında Olba Tiyatrosu: Ön Sonnular Emel Erten - Deniz Kaplan	29	Zeus Labraundos Kutsal Alanı Su Kompleksi Kazıları Cam Buluntuları Ömür Dünya Çakmaklı	279
Olba Manastırı Kuzey Kilisesi'nden (<i>Diakonikon</i>) Bizans Dönemi <i>Opus Sectile</i> Taban Döşemesi Murat Özyıldırım - Yavuz Yeğin	47	Tripolis'teki 6 No.lu Kaya Mezarı Sabri Arıcı - Aytekin Erdoğan	297
Olba'da Bulunan Sikkeler Işığında Kentin Erken Yerleşim Tarihi Tuna Akçay	69	Seyitömer Höyük Hellenistik Dönem Balık Tabakları Figen Çevirici Coşkun	325
Olba Tiyatro Kazısı Cam Kadeh Buluntuları Emel Erten - Emine Akkuş Koçak	89	Aşağı Salat Höyüğü'nden Cam At Rhytonu S. Yücel Şenyurt - Emel Erten - İlkay Aklan	345
Olba Kazısı'nda Ele Geçen Hellenistik Dönem'e Ait Bir Sepet Kulplu Amphora Parçası Erkan Alkaç	113	Kuva-yi Milliye Müzesi'nden Bir Grup Gümüş Venedik Sikkesi Ceren Ünal	363
Sikke Buluntuları Bağlamında Olba'da II. Constantius Dönemi Emel Erten	129	Direkli Mağarası Epi-paleolitik Dönem Yaşamsal Alan Düzenlemeleri Üzerine Bir Değerlendirme Cevdet Merih Ereğ	377
Klazomenai Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazılarında Ele Geçen Oturan Çıplak Genç Kız Figürinleri Aslıhan Özbay	147	Orta Aras Havzası'nda Bir Orta Tunç Çağı Kalesi: Çaligüney Ayhan Yardımcıel - Emine Gizlenci	397
Karabel Asarcık'taki Sion Manastırı Mezar Odası ve Bizans Lahitleri Bülent İşler	161	Olba Akropolisi Kuzey Kule Kazısından Ele Geçen Karbonize Ahşap Malzemenin Anatomik Analizi Barbaros Yaman - Ali Akın Akyol - Emel Erten	411
Mimari Plastik Veriler Işığında Erken Bizans Döneminde Side'de Sütunlu Caddelerin Onarımı Şener Yıldırım	187	Olba Kazısı Tiyatro Seramik Buluntuları Arkeometrik Çalışmaları Ali Akın Akyol - Safiye Aydın	421
Karantina Adası Kuzey Yamacı Kazıları Stratigrafik Değerlendirmesi ve Hellenistik Dönem Pişmiş Toprak Figürinler Fikret Özbay - Aslıhan Özbay	207	Kitap Tanıtımı Ömer Özyiğit'e Armağan Emel Erten	439
Erken Hıristiyanlık Döneminde Zephyrion/ Zephyrium Murat Özyıldırım - Muzaffer Yılmaz	225	Kudüs: Bir Şehrin Biyografisi Murat Özyıldırım	447

ISSN 2148-4120

9 772148 412007